

Geen koeien in weilanden

Nature as Artifice brengt topwerken uit de Nederlandse landschapsfotografie samen. Geen idylle maar polders, Vinex-wijken en snelwegen » Rianne van Dijck

De foto *Fly-Over II* van Edwin Zwakman laat een knooppunt van wegen zien en een kustlijn, uit de lucht gefotografeerd — zo op het eerste gezicht heel herkenbaar. Iedereen die ooit vanaf of naar Schiphol heeft gevlogen, zag wel eens een dergelijk landschap onder zich door glijden. Al is het niet helemaal duidelijk waar dit landschap zich precies zou moeten bevinden. Is het bij Haarlem? Den Haag misschien?

Op *Ground*, een foto van Frank van der Salm, zien we een oud bos, maar we twijfelen. Het is prachtig, maar is het ook écht? Het ziet er zo sprookjesachtig uit, zo onwaarschijnlijk. Hebben we zulke bossen eigenlijk wel in Nederland?

Het is grappig hoe de foto's van Zwakman en Van der Salm zich tot elkaar verhouden. Zwakman bouwt minutieuze maquettes — van landschappen, woonwijken, flatgebouwen, elektriciteitsmasten — en maakt daar foto's van. In ons hoofd breien we de informatie die we zien onmiddellijk aan elkaar tot een 'echt' beeld. Pas bij nadere bestudering zien we de dingen die niet kloppen. Van der Salm maakt foto's van werkelijk bestaande landschappen, maar op zo'n manier — hij speelt bijvoorbeeld met scherptediepte — dat je ervan in de war raakt, de schaal niet meer goed kunt inschatten en denkt dat je met een modelwerkelijkheid te maken hebt.

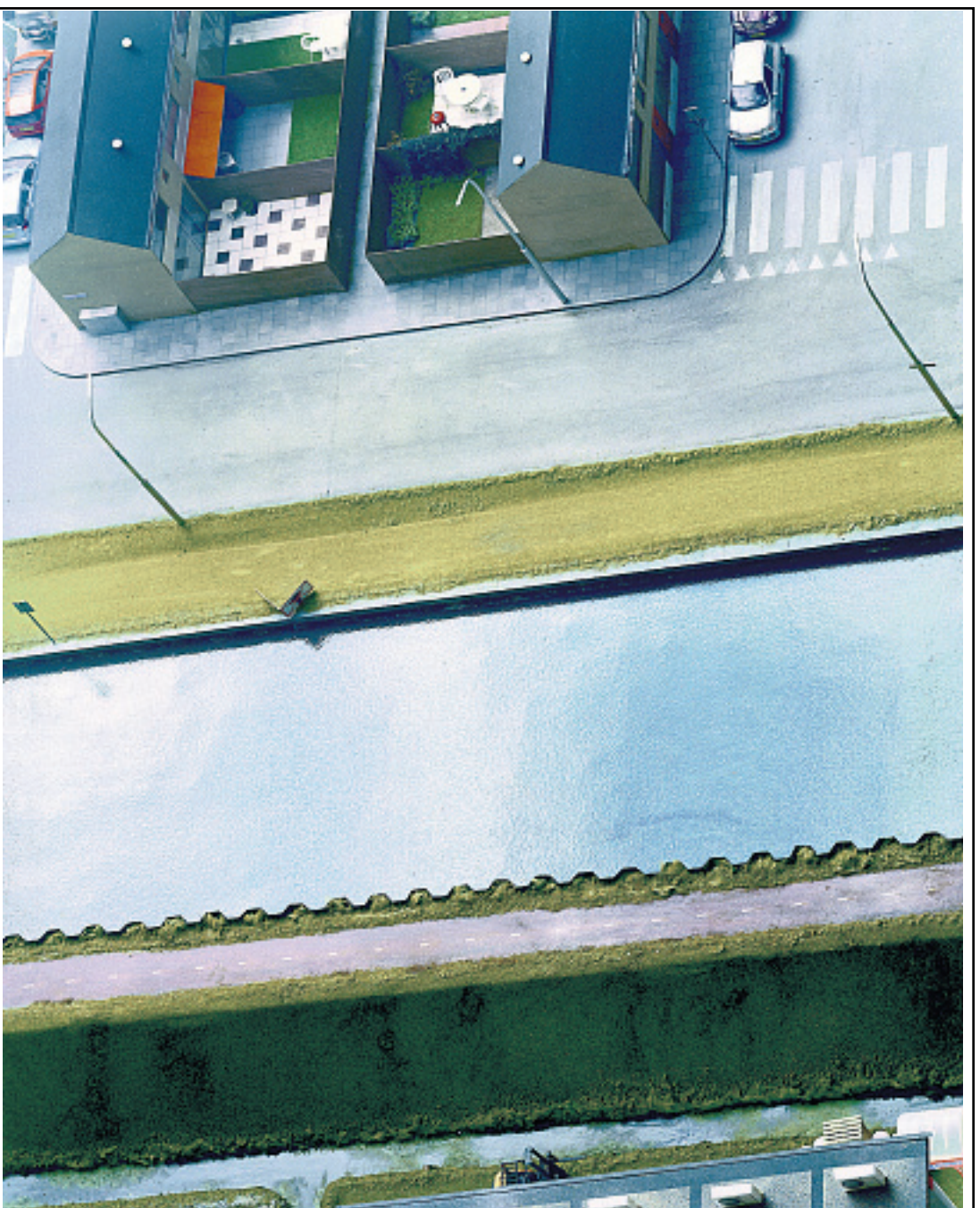
'De manier waarop wij in Nederland onze landschappen inrichten en met de openbare ruimte omgaan, is representatief voor het Nederlandse denken: constructief en analytisch', zei Zwakman vorig jaar in een interview. Over die manier van omgaan met landschap en ruimte, daarover gaat zijn en Van der Salms werk, en dat van zestien andere fotografen en kunstenaars in de expositie *Nature as Artifice* in het

Kröller-Müller Museum.

Verwacht hier geen idyllische plaatjes van oud-Hollandse landschappen, met molens, weilanden, schapen, koeien en meanderende watertjes. Want zo is Nederland al eeuwen niet meer. Nederland, dat is: kanalen, afwateringsgebieden, polders, dijken, deltawerken, wegen, steden, Vinex-wijken en bedrijventerreinen. Niet echt zaken die uitnodigen tot dramatische, romantische fotografie. Zelfs op het platte land valt wat dat betreft nog maar weinig te halen. Ruilverkaveling en schaalvergroting deden daar hun werk.

Zo'n kunstmatig landschap heeft natuurlijk zijn weerslag op de foto's die ervan worden gemaakt. Die zijn, zo zien we in *Nature as Artifice*, vooral gericht op de overge-reguleerdheid van Nederland, op al die regels en al dat bouwen, en op de gevolgen daarvan. En op de schoonheid ervan.

Het werk van Hans Aarsman is natuurlijk te zien in Otterlo. Hij was het die met zijn *Hollandse Taferelen* in 1989 het landschap weer tot een actueel thema in de fotografie maakte. In de decennia daarvoor, in de tijden dat de sociaal-documentaire fotografie hoogtij vierde, was het simpelweg not done om je als serieus fotograaf aan landschappen te wagen. Aarsmans contrastarme, ingetogen en afstandelijke foto's, gemaakt tijdens een reis door Nederland per camper, zijn nu voor het eerst te zien in klein formaat. Het zijn de contactafdrukken van de Linhof 4 x 5 inch platencamera waarmee hij destijds werkte. Dat geeft een heel ander effect dan de gigantische prints die hij in 1989 in het Stedelijk Museum liet zien. In blankhouten lijstjes nodigen de foto's nu uit tot dichterbij komen. En dan kijk je toch weer anders naar die koeien in dat weiland in Beerta, of naar dat malle kruispunt van de A50 met de

Edwin Zwakman: 'Fly-Over' (1996)

COURTESY GALERIE AKINCI, AMSTERDAM

N359, waar geen auto te bespeuren is, maar dat wel vol staat met verkeersborden. De ironie die in sommige foto's aanwezig is, wordt door deze presentatie subtieler, de afstand — letterlijk en figuurlijk — kleiner.

In dezelfde ruimte hangt het schitterende project *Snelweg* (1996) van Cary Markertink en Theo Baart. Het gaat over het leven op en rond de snelweg, waarbij die nu eens niet als naargeestige, gejaagde omgeving wordt afgeschilderd. In verschillende soorten lijsten, in diverse formaten, in kleur, zwart-wit, close-up en ver-weg hangen de foto's door elkaar. En het is door deze presentatie dat deze serie opnieuw, twaalf jaar na dato, verrast en boeit.

In de presentatie van het beste op het gebied van landschapsfotografie zit de kracht van de hele tentoonstelling. Want een beetje zucht *Nature as Artifice* wel onder de last die meer overzichtstentoonstellingen moeten dragen: veel van deze specifieke werken zagen we vaker en eerder (ook al is meer dan 90% van de prints speciaal voor de tentoonstelling gemaakt). Veel van

de hier geëxposeerde fotografen wisten zich de afgelopen tijd met tentoonstellingen in binnen- en buitenland al behoorlijk te manifesteren. Er verschenen veel foto-boeken over het onderwerp, ook het lijvige naslagwerk *Dutch Eyes* besteedde een hoofdstuk aan de landschapsfotografie. Wat *Nature as Artifice* doet, is belangrijke projecten van de afgelopen decennia samenbrengen en de discussie erover een nieuwe impuls geven. Bovendien zal de tentoonstelling gaan reizen naar in elk geval Duitsland en de Verenigde Staten. Voor Duitsers en Amerikanen die niet bekend zijn met dit werk zal het een eyeopener zijn dat het Nederlandse landschap toch meer te bieden heeft dan de traditionele windmills, cows and sheep. ■

Nature as Artifice

T/m 28 september in het Kröller-Müller Museum, Otterlo
Info: 0318-591241 of www.kmm.nl

